

Out of Art – actuele outsider art/contemporary outsider art

Pierre Muylle

Sinds twee jaar is Pierre Muylle (1974) directeur van Madmusée in Luik, België. Het museum staat op een prominente plaats in de stad, midden in het boomrijke Parc d'Avroy. Het herbergt een documentatiecentrum en een grote internationale collectie tekeningen, schilderijen, grafiek en beeldhouwwerken van outsiders. Het restaurant wordt elke dag bemand door mensen zonder baan en mensen met een beperking. Pierre Muylle vindt het een uitdaging en een verantwoordelijkheid om kunst van kunstenaars met een beperking tentoon te stellen. Het gaat hem niet alleen om het werk, maar vooral om de context waarin het gepresenteerd wordt. De interactie tussen kunstenaars, museum en publiek staat hier centraal.

Het feit dat het Madmusée sinds vier jaar het officiële predicaat 'museum' heeft gekregen, is voor Muylle essentieel. Voor die tijd werd het onder de naam creahm (CREAtivité et Handicap Mental) beschouwd als een welzijnsorganisatie. De context van het museum professionaliseert de vertegenwoordigde kunstenaars en brengt een verschuiving teweeg in het duale denken tussen kunst van mensen met en zonder beperking. Vandaag praat ik met Pierre Muylle over de visie van Madmusée. Buiten woedt de eerste herfststorm. Binnen excuseert Muylle zich voor de papieren op zijn bureau. Hij werkt hard en heeft geen tijd om steeds op te ruimen.

Hoe was het om van curator van het S.M.A.K. (Stedelijk Museum voor Actuele Kunst) in Gent directeur te worden van Madmusée in Luik? "Toen ik voor het eerst de kunstwerken in het museum bekeek, gaf me dat een schok en vond ik dat ongelooflijk opwindend. Ook al zijn de vragen hetzelfde als bij het S.M.A.K., de antwoorden zijn zeer verschillend. Het roept zoveel op. Bijvoorbeeld alleen al de vraag naar de identiteit van het werk. Welke context kun je dat werk geven? De marktwaarde? De referenties en de status van het werk liggen niet vast. Alle antwoorden hierop zijn zo boeiend dat het me deed besluiten om het directeurschap aan te nemen, ook al was dat praktisch gezien voor mij onhaalbaar omdat mijn gezin in Brugge woont. Ik logeer nu drie dagen per week in Luik."

Wat is je voorgeschiedenis en wanneer kwam je voor het eerst in aanraking met kunst van mensen met een beperking?

"Het afstuderen aan de Kunstacademie Sint Lucas in Gent leverde voor mij niet het kunstenaarschap op dat je zou verwachten. Tijdens mijn studie organiseerde ik allerlei projecten. Dat lag mij veel beter. Ik heb dan ook na mijn studie in de praktijk niets meer gedaan met mijn creativiteit. Mijn vrouw was sociaal assistente in een dagvoorziening voor verstandelijk gehandicapten in Brugge. Toen ik een jaar ging meewerken op de kaarsenafdeling vroeg ik me ernstig af hoe het zou zijn als de mensen zelf kaarsen mochten maken in plaats van het voorgekauwde ontwerp uitvoeren. Ook het gemis aan een opleiding in het bijzonder onderwijs vond ik schrijnend. Levenslang leren was voor hen blijkbaar geen evidentie. Ik probeerde mij daar hard voor te maken maar dat lukte niet. In 2002 was Brugge Culturele Hoofdstad van Europa en werd ik aangesteld als programmamedewerker voor een aantal sociaal artistieke projecten. Daar heb ik in drie buurten het project 'Wijk Up' opgestart. Het doel was aandacht te besteden aan de plaats van kunst en kunstenaars in de buurten. De cohesie in de wijken werd vergroot omdat er een dialoog ontstond tussen de buurtbewoners en de kunstenaars. Later toen ik al in het S.M.A.K. werkte, werden ook in de buurten Moscou en Bernadette kunstenaars aangetrokken onder dezelfde voorwaarden. Bart Lodewijk uit Nederland bijvoorbeeld, maakte vijf jaar lang krijttekeningen op huizen en gevels en werd daar op aangesproken door mensen uit de buurt. Het project loopt nog steeds. Nu zitten er zelfs krijttekeningen in de huizen die doorlopen tot in de tuinen.

Een van de vragen binnen dit sociaal artistieke programma van Brugge, was een tentoonstelling organiseren van werk van mensen met een verstandelijke beperking. Met Carine Fol van Art en Marge zetten we het project 'Kanttekening' op en zo kwamen we in aanraking met een interessant netwerk uit België: Anne-Françoise Rouche van atelier La Hesse en Luc van Dierendonck en Bart Vandevijver van Vzw Wit.h. Natuurlijk verwachtten de mensen een conservatieve manier van tentoonstellen van het werk van deze gehandicapten. Met een toespraakje van de burgemeester. Maar niets was minder waar. 'Kanttekening' bewees het tegendeel. Vier hedendaagse kunstenaars en vier kunstenaars met een beperking werden aan elkaar gekoppeld. Ze kregen een leegstaand huis in de Ezelstraat om in te werken. Dit project opende voor het eerst mijn ogen. Ik begreep dat als het de juiste omkadering krijgt, het creatieve proces van mensen met een beperking dezelfde waarde kan opleveren als dat van hedendaagse, reguliere kunstenaars. Dat was voor mij de eerste echte aanraking met werk van mensen met een beperking."

Je maakt je hard voor het niet duale denken in de kunst. Wat bedoel je daarmee?

“Vanmorgen liep ik te denken dat het wel heel toevallig was dat ik op 9/11, los van de wereld in een atelier zat te discussiëren over het niet-duale en duale denken in de kunst en dat wij toen niet door hadden dat op dat moment de dualiteit in de wereld nog meer werd versterkt dan ooit tevoren. Met het invoeren van het begrip ‘inclusie’ in sommige Belgische ateliers voor mensen met een beperking kwam tegelijkertijd de vraag op hoe je hun beeldende werk een volwaardige plaats kunt geven binnen de contemporaine kunstwereld. ‘Kanttekening’ riep veel discussies op. Het was de eerste keer dat het hokjes denken tussen ‘inside’ en ‘outside’ in de wereld van de kunst niet op de spits gedreven werd. Vanaf die tijd ben ik de ontwikkeling blijven volgen. Het beeldend werk van kunstenaars met een beperking werd bij ons project meegenomen in het complexe denken over kunst in het algemeen. Er is namelijk geen scheiding in de kunst. Het ligt veel genuanceerder en heeft veel meer hybride betekenissen. Kunstenaars zijn altijd geëngageerd met de maatschappij in de tijd waarin zij leven. Zij spelen een specifieke rol in het maatschappelijk debat.”

Gaat het je vooral om de context waarin het beeldend werk wordt gepresenteerd en geïnterpreteerd?

“Dubuffet leefde in de tijd dat het Modernisme de dominante stroming was. Door de term Art Brut te lanceren, zette hij het begrip op losse schroeven. Dat is de kracht van die term. Maar als we het nu gebruiken buiten die tijdsgeest en dat kader om, los van alle maatschappelijke of hedendaagse betekenissen, krijgt het begrip een absolute waarde en is het niet meer onderhevig aan kritiek. Het houdt het dualistisch denken in stand. In het algemeen is dat met alle labels en categorieën. Ook met het begrip Outsider Art. Het wordt niet in zijn samenhang bekeken. Er kan dan een versimpeling ontstaan om het beeld makkelijker te benoemen. Als het te simpel wordt verliest het zijn waarde en heeft het nog weinig met de realiteit van het werk van de kunstenaar te maken. Het benoemen en de waarde die daaraan vast hangt evolueren, is geen bevroren toestand. Kijk naar het Lam Gods van de gebroeders Van Eyck. Er is jarenlang geen belangstelling voor geweest. Tot aan de Verlichting werd het gezien als werk uit de donkere Middeleeuwen en beschouwd als van geen belang. Mensen vonden het wel grappig als anekdote in de marge van de echte kunst. De gebroeders Van Eyck waren een soort outsiders. Maar sinds de Romantiek is het weer van onder het stof vandaan gehaald en kijken mensen er anders naar. Zestig jaar geleden belandde het werk van mensen met een beperking waarschijnlijk in de vuilnisbak. Door invloed van de tijd verandert de waarde. Dat is ook het boeiende aan ons werk met hedendaagse kunstenaars. Alles staat nog ter discussie. De interpretatie van een kunstwerk is pas echt interessant als het aan kritiek onderhevig is.”

Is er dan helemaal geen verschil tussen kunst van mensen met een beperking en reguliere kunstenaars?

“De vraag is altijd hetzelfde en het antwoord is het verschil. Er is geen verschil in het gemeenschappelijk kunstenaarschap. Door het bekijken, bevragen en benoemen van werken ontstaan nuances en verschillen. Dat is ook mijn werk als curator. De grote uitdaging van Madmusée is naar aanleiding van diezelfde vragen een afweging te maken en dit toe te passen op het werk dat in een andere context werd gemaakt. Enerzijds moet je voldoende respect hebben voor de eigenheid van de kunstenaar en zijn werk en hem geen ander kader opleggen. Anderzijds moet je ook kunnen loskomen van het kader waarin het werd gemaakt. Veel werk blijft teveel vergroeid met het atelier. Wat mij verraste toen ik hier begon was dat de werken in de collectie helemaal overeind bleven in dat proces van vragen en benoemen. Ook buiten het atelier. Los van de handicap. Uiteraard blijven de handicap en het atelier een rol spelen in de manier waarop we het werk zien, maar het is niet dominant. In het beeldend werk van een reguliere kunstenaar kan zijn afkomst ook te zien zijn zonder dat dit afbreuk doet aan de interpretatie. Daarom moeten wij als museum met die elementen spelen en moeten we afwegen hoe zwaar we ze laten meespelen in onze communicatie, in de opbouw van de tentoonstellingen, in de ruimten waarin we exposeren en in de confrontaties die we daarin al dan niet willen realiseren.”

Welke criteria hanteer je voor de selectie van kunstwerken?

“Er zijn verschillende criteria voor het selecteren van het werk voor onze tentoonstellingen en collectie. De geschiedenis, of het geheugen van het museum, geldt als belangrijke referentie voor de toekomstige keuzes. Maar er zijn ook criteria die enkel met het werk zelf te maken hebben. De context van de ateliers is een belangrijke voorwaarde. Soms vraag ik me af ‘wat zie ik meer in de ateliers dan het atelier zelf?’. Daarmee bedoel ik dat in veel ateliers de sfeer hangt van ‘het zijn ónze kunstenaars’. Of het werk lijkt op nabootsing. Of je herkent de invloed van begeleiders. Daar probeer ik doorheen te kijken. Voor mij zijn de kunstenaars die zich daar niets van aantrekken de moeite waard. Zij komen sowieso bovendrijven. Soms kan het atelier ook een inspirerende factor zijn voor de kunstenaars die erin werken. Wij werken dan samen en geven het atelier de gelegenheid om hun artistieke aspiraties vorm te geven in een tentoonstelling.”

Is het de bedoeling dat het museum een beetje een rommelig indruk maakt?

“Dat het rommelig is, klopt. We zijn volop in een omwenteling. Onze organisatie is sterk geprofessionaliseerd sinds we de officiële erkenning als museum kregen. De manier waarop wij onze collectie van mensen met een beperking uit allerlei landen beheren, is van hoge kwaliteit. Verder heeft het museum een documentatiecentrum met meer dan duizend boeken. Een ruimte is beschikbaar gesteld als tentoonstellingszaal. In het belangrijkste museum van de stad, Le Grand Curtius, hebben we voorlopig een aanvullende tentoonstellingsruimte ter beschikking gekregen. De infrastructuur zal de komende jaren meegroeien met de professionalisering. Kijk, aan de muur daar hangen de bouwplannen van het nieuwe museum dat waarschijnlijk in 2012/13 gebouwd gaat worden. Het ontwerp ziet er goed uit. De financiering is rond en het moet alleen nog goedgekeurd worden door de gemeenteraad. De energie van deze plek willen we vooral behouden. Het park met zijn bomen en het grote parkeerterrein vormen goede voorwaarden voor de bezoekers aan het nieuwe museum.”

De bomen op het plein zwiepen heen en weer. Het is lunchtijd en het café-restaurant zit vol. Sommige mensen trotseren de miezige regen en harde wind en gaan toch buiten eten. Het is een Belgische gewoonte 's middag warm te eten en Pierre Muylle nodigt me uit. De menukaart ziet er gevarieerd uit. Onder het eten vertelt hij enthousiast verder over de toekomstplannen van zijn museum. Out of Art blijft de ontwikkelingen graag volgen.

Tekst: Phia Verstraete

www.madmusee.be

